

Asutawa Kogu

4. istungjärk. **Protokoll nr. 153 (34).**

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 30. juulil 1920. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 70 Asutawa Kogu liiget.

Walitsuse lauas: peaminister **J. Tõnisson**, rahaminister **J. Kukk** ja töö-hoolekandeminister **A. Palwadre**.

P ä e w a k o r d :

1. Rahaasjanduse komisjoni ettepanek juhtnööri andmise kohta Wabariigi Walitsusele eelarwe asjus.

2. Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Asutawa Kogu rühma ettepanek juhtnööri andmise kohta Wabariigi Walitsusele trükkikodade sekwestreerimise asjus.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretääri kohal abisekretäär **H. Raudsepp**.

1. Päewakorra Juhataja A. Rei: täiendamine.

Tänase koosoleku päewakorda on ette pandud täiendada järgmiste punktidega. Esiteks komisjonide täiendawad walimised, teiseks on Asutawa Kogu esimees uue walitsuse kujundamiseks teinud ettepaneku sennisele peaministrile Tõnisson'ile, kelle poolt on sisse tulnud teadaandmine uue Wabariigi Walitsuse kokkuseade üle, mille nüüd päewakorda wõib üles wõtta. Peale selle on sõna küsinud päewakorra kohta rhs. Wirma.

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku teiseks päewakorra-punktiks wõtta põhiseaduse redaktsiooni kinnitamine.

Juhataja A. Rei: Siis on ettepanekud tehtud päewakorda wõtta esimees komisjonide täiendawad walimised, teiseks uue walitsuse kinnitamine ja põhiseaduse redaktsiooni kinnitamine.

O. Strandman (töer.): Selle wiimase päewakorra-punkti — põhiseaduse kinnitamise kohta tahan öelda, et selle wastu wõib wõtta siis, kui rhs. Wirma wastutuse oma peale wõtab. Mina ar-

wan, et seda läbi lugeda wõib, kuid mitte kinnitada.

K. Wirma (sd.): Ma usun, ma kardan wäga, et sedawiisi redaktsiooni komisjoni ettekannet üldse ära ei kuulata, sest nii mitu korda on see küsimus olnud ja ma usun, et rahwasaadikud oleksid wõinud selle asjaga enmast tutvustada ja ta läbi lugeda. Peale selle on teada, et redaktsiooni komisjon peawastutust ses asjas peab kandma, ja need Asutawa Kogu liikmed, kes wigu ja parandusi leiawad, neil peaks wõimalus olema seda teha. Mis puutub sellesse, et ta täna päewakorras on, siis on see üldse selle asjaajamise juures niisugune nähtus, et kui küll Asutaw Kogu ise määrab koosoleku ära, rahwasaadikud ikkagi peaksid ette nägema, et see päewakorda oleks wõinud tulla. Mina igatahes arwasin ette, et see punkt päewakorras on ja ei näe mingisugust takistust, et see päewakorda wõetaks.

J. Seljamaa (töer.): Ma kõnelen akl. härra Wirma ettepaneku wastu. Eilsel koosolekul, kui päewakord kokku seati, wõeti see küsimus üles, kas päewakorda üles wõtta põhiseaduse redaktsiooni kinnitamine, ja Asutawa Kogu juhatus otsustas ühel häälel seda mitte päewakorda üles wõtta. Kui põhiseaduse komisjoni liikmed, kes omal ajal ettepaneku tegid, põhiseadust mitte enne päewakorda wõtta, kui ta redaktsioon paljundatud; minu poole pöörasid küsimisega, kas põhiseadus on päewakorda wõetud, siis ma teatasin, et juhatus ühel häälel otsustas põhiseaduse redaktsiooni kinnitamist mitte päewakorda wõtta, sellepärast põhiseaduse komisjoni liikmed kui ka teised, kes sellest asjast huiwitatud, läinud koosolekul, kui see küsimus päewakorral oli, ei wõinud seda küsimust läbi kaaluda ega wõinud seda mitte teada, et sellesarnase ettepanekuga tullakse. Oleks härra Wirma wõib olla, kella 5 ajal, kus meie siia kokku tulime, — meie ootame juba 1½ tundi — seda teatanud, et tema sellega esineb, et ettepaneku kirjalikult juhatusel esitab,

siis meie oleksime igatahes selle 1½ tunni sees suutnud omale põhiseadust kantseleist muretseda wõi kodus läbi lugeda. Kui aga tahetakse öelda, et redaktsiooni komisjoni kanda jääwad need wead, mis põhiseaduses ette tulewad, siis leian mina, et see seisukord ei ole mitte õige, sest põhiseaduse eest wastutab põhiseaduse komisjon ja Asutaw Kogu, ning redaktsiooni komisjon ei wõi mitte põhiseadust muuta, ja sellepärast Asutaw Kogu ei wõi seda nõnda kergelt nõuda, et las wastutab nende eest redaktsiooni komisjon. Igatahes mitte redaktsiooni komisjon ei wastuta tema eest, waid wastutab Asutaw Kogu, kes selle wastu on wõtnud. Põhiseadus on meil üks tähtsamatest seadustest ja sellest seisukohast wälja minnes nendel samadel motiividel, miks põhiseaduse redaktsiooni kinnitamine kaks korda eelolewatel koosolekutel ei ole päewakorras olnud, teen ettepaneku, et tema ka täna päewakorda wõetud ei saaks; kui aga siiski tahetakse seda, siis ei wõi ju midagi parata.

Juhataja A. Rei: Sõnasooiwijaid rhs. Wirma ettepaneku kohta rohkem ei ole. Panen rhs. Wirma ettepaneku eriti hääletamisele, sellepärast, et selle küsimuse kohta teisi ettepanekuid ei ole tehtud. (Hääletatakse.) Rhs. Wirma ettepanek on 34 häälega 24 wastu wastu wõetud. Sõnasooiwijaid teiste täiendawate päewakorrapunktide kohta ei ole. Panen need ettepanekud ükshaawal hääletamisele. Kes on selle poolt, et päewakorda wõtaks komisjonide täiendawad walimised? (Hääletatakse.) Seega on see ettepanek nähtawa enamusega wastu wõetud. Kes on selle poolt, et päewakorda wõtta teadaandmine Wabariigi Walitsuse kokkuseade kohta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Kas tehakse ettepanekut täiendawate päewakorrapunktide järjekorra kohta?

J. Järwe (rhw.): Ma teen ettepaneku Wabariigi Walitsuse walimine wiimaseks päewakorrapunktiks wõtta.

K. Wirma (sd.): Ma teen ettepaneku põhiseaduse redaktsiooni lugemine III päewakorrapunktiks wõtta.

Juhataja A. Rei: Kes on selle poolt, et esimeseks päewakorrapunktiks panna täiendawad komisjonide walimised. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud. Kes on selle ettepaneku poolt, et põhiseaduse redaktsiooni kinnitamine panna kolmanda päewakorrapunkti alla, (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Kolmandaks on ettepanek tehtud Wabariigi Walitsuse walimine wiimase päewakorrapunkti alla wõtta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on päewakord kindlaks määratud.

2. Komisjonide täiendawad walimised. Juhatusesele on järgmine teadaanne sisse tulnud: „Asutawa Kogu juhatusesele. Töerakonna rühma juhatus teatab, et rühma liige L. Olesk armuandmise komisjoni liikmete hulgast wälja astunud on. Tema asemele paneb rühm ette komisjoni liikmeks N. Talts'i. Peale selle on L. Olesk juba warem amnestia komisjonist wälja astunud. Rühm palub asemele walida W. Tomberg'i.“

„Asutawa Kogu juhatusesele. Armuandmise komisjoni liikmete hulgast on lahkunud rhs. M. Neps. Tema asemele paneb sotsiaaldemokraatlik rühm ette rahwasaadik M. Püüman'i.“

Teisi ettepanekuid ei ole tulnud. Sõnasooiwijaid nende ettepanekute kohta ei ole. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanekud kandiadaadid walitud.

3. Rahaasjanduse komisjoni ettepanek juhtnööri andmise kohta Wabariigi Walitsusele eelarwe asjus. Rahaasjanduse komisjoni esimees **A. Oinas:** Mul oleks Asutawale Kogule järgmist teada anda. Hiljuti otsustas Asutaw Kogu, et temale

Wabariigi Walitsuse poolt ettepanekud 14 riigiasutuse krediidnõudmist riigi eelarwest lahus mitte läbi waadata. Siamaani ei ole aga riigi sissetulekute ja wäljaminekute eelarwe Asutawale Kogule kinnitamiseks ette pandud. Kuna aga niisugune nähtus loomulik ei ole, et riiki juba üle 7 kuu ilma eelarweta walitsetakse ja

soowida oleks, et riigi eelarwe Asutawale Kogule kinnitamiseks kiirelt esitaks, otsustas rahaasjanduse komisjon ette panna, et Asutaw Kogu Wabariigi Walitsusele ülesandeks teeks, et walitsus esitaks täieliku sissetulekute ja wäljaminekute eelarwe 1-seks septembriks Asutawale Kogule. See ettepanek ei tohiks Wabariigi Walitsusele ülepääsemata raskusi teha, sellepärast, et nagu rahaasjanduse komisjonil teada, on suurem osa eelarwest juba walmis, nii et palju tööd enam waja ei ole, et eelarwe kokkuseadmise tööd lõpule wiia ja teda täiel kujul Asutawale Kogule esitada. Ettepanek ise on järgmine: „Asutaw Kogu teeb Wabariigi Walitsusele ülesandeks riigi 1920. a. sissetulekute ja wäljaminekute eelarwet Asutawale Kogule hiljemalt 1. septembriks ette panna.“

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

4. Eesti wabariigi põhiseadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **W. Ernits** (loeb): Asutaw Kogu poolt 15. juunil 1920. a. wastu wõetud

Eesti wabariigi põhiseadus.

Eesti rahwas, kõikumata usus ja wanikumata tahtmises luua riiki, mis on rajatud õiglusel ja seadusel ja wabadusel, kaitseks sisemisele ja wälisele rahule ning pandiks praegustele ja tulewastele põlwele nende ühiskondlikus edus ja üleüldises kasus, wõttis wastu ja määras Asutaw Kogu kaudu järgmise põhiseaduse:

I. Üleüldised määrused.

§ 1. Eesti on iseseisew rippumata wabariik, kus riigiwõim on rahwa käes.

§ 2. Eesti maa-alasse kuuluvad Harjumaa, Läänemaa, Järwamaa, Wirumaa ühes Narwa linna ja ümbruskonnaga, Tartumaa, Wiljandimaa, Pärnumaa, Walga linn, Wõrumaa, Põlwarimaa ja muud piiriäärsed mannermaa kohad, kus Eesti rahwast asumas, Saaremaa, Muhumaa, Hiiumaa ja muud Eesti wetes olwad saared ja leetseljakud.

Eesti piiride kindlaksmääramine sünnib rahwuswaheliste lepingute läbi.

§ 3. Eesti riigiwõimu ei saa keegi teostada muidu, kui põhiseaduse wõi põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal.

§ 4. Eestis maksawad tema enese asutuste poolt antud wõi tunnustatud seadused. Rahwuswahelise õiguse üldtunnustatud määrused maksawad Eestis tema õigusliku korra lahutamata osadena.

Keegi ei wõi end wabandada seaduse mitteteadmiseiga.

K. Wirma (sd.): Ma paluksin ühe küsimise. Algedraktsioonis oli öeldud: „Rahwuswahelise õiguse üleüldistunnustatud“, nüüd on aga siin öeldud: „üldtunnustatud.“ Mispärast on see wahe olemas?

Aruandja **W. Ernits:** Mis puutub nimetatud sõnadesse, siis seal sisuliselt wahet ei ole ja komisjon on otsustanud sõna „tunnustatud“ panna. Neil sõnadel on õiguse poolest väga wäikene wahe olemas. Tunnistama on Wene keeles „удостоверять“ kuna aga tunnustama tähendab „признавать“ (J. Seljamaa, tõer.: Mis Teie siis kahtlete?).

Aruandja **W. Ernits** (loeb):

§ 5. Eesti wabariigi riigikeeleks on Eesti keel.

II. Eesti kodanikkude põhiõigustest.

§ 6. Kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised. Ei wõi olla awalikõiguslikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenewad sündimisest, usus, soost, seisusest wõi rahwusest. Eestis seisusi ja seisuslikke tiitleid ei ole.

§ 7. Eesti wabariik ei anna oma kodanikkudele, wälja arwatud kaitsewäelastele sõja ajal, autähti ja aumärke, samuti ei ole Eesti kodanikkudel õigust wastu wõtta wõõraste riikide aumärke ja autähti.

§ 8. Isikupuutumatus on Eestis kindlustatud.

Kedagi ei wõi jälgida muidu kui seadustes ettenähtud juhtumisel ja korras.

Wälja arwatud kuriteolt tabamisel, ei wõi kedagi wangistada wõi kitsendada isikulises wabaduses muidu kui kohtuwõimu otsusel, kusjuures see otsus põhjendatuna wangistatule peab olema kuulutatud hiljemalt 3 päewa peale wangis-

tamise. Otsuse kuulutamist wangistatule on õigus nõuda igal kodanikul, kui kuulutamine mitte sündinud ei ole eelnimetatud tähtajal.

Ühtki kodanikku ei wõi wastu tema tahtmist temale seaduse poolt määratud kohtu alt üle wiia teise alla.

K. Wirma (sd.): § 8. teises lõikes on wäike muudatus tehtud. Ennemalt oli „ettenähtud juhtumistel ja korras“, kuna nüüd on üles wõetud „juhtumisel ja korras“. On see eksitus, wõi on see meelega tehtud. Ma teen ettepaneku see koht jätta nii, nagu ta alguses oli ja nimelt „juhtumistel ja korras“.

Juhataja A. Rei: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

§ 9. Eestis ei wõi karistada kedagi tema teo pärast, ilma et see tegu karistuswääriliseks oleks tunnustatud seaduses, mis enne selle teo kordasaatmist maksma hakanud.

§ 10. Kodupaik on puutumatu. Ei wõi olla tungimist eluasemesse wõi selle läbiotsimist muidu kui juhtumistel ja nõuete täitmisel, mis õn seaduses ära tähendatud.

M. Martna (sd.): Teen ettepaneku § 10. lõpust sõna „ära“ wälja jätta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

M. Martna (sd.): § 10. esimeses lauses sõna „kodupaik“ on liiga laialdase tähendusega ja selle all ei wõi mõista üksi kodukollet. Teen ettepaneku selle sõna asemele wõtta „kodu“.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

§ 11. Eestis on usu ja südametunnistuse wabadus. Keegi ei ole kohustatud usutunnistuslikke tegusid korda saatma. usutunnistusliku ühingu liige olema ega selle kasuks awalikke kohustusi kandma.

Usuliste talituste täitmine on takistamatu, kui see ei käi awaliku korra ja kõlbluse wastu.

Usutunnistus ega ilmawaade ei wõi wabaduseks olla kuriteg korda saatmisele wõi kõrwalehoidmisele kodanikukohuste täitmisest.

Riigiusku Eestis ei ole.

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku § 11. kolmandas lõikes sõnade järjekorda muuta nii, et see tuleks „wõi kodanikukohuste täitmisest kõrwalehoidmisele“.

Juhataja A. Rei: Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

§ 12. Teadus, kunst ja nende õpetus on Eestis waba. Õpetus on kooliealistele lastele sunduslik ja rahwakoolides maksuta. Wähemusrahwustele kindlustatakse emakeelne õpetus. Õpetuseandmine seisab riigi ülewalwe all.

Kõrgemaile õppeasutustele kindlustatakse autonoomia neis piirides, nagu seda ette näeb nende asutuste seadusandlikul teel kinnitatud põhikiri.

M. Martna (sd.): Teen ettepaneku § 12. sõna „emakeelne“ asemele panna sõna „nende“.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

„§ 13. Eestis on wabadus oma mõtteid awaldada sõnas, trükis, kirjas, pildis wõi kujutuses. Seda wabadust wõib kitsendada ainult kõlbluse ja riigi kaitseks.“

Tsensuuri Eestis ei ole.

§ 14. Eestis on kindlustatud sõnumite ja kirjade saladus, mis edasi antakse posti, telegraafi ja telefoni wõi mõnel muul üldtarwitatawal teel. Erandeid teha on õigus kohtuwõimudel seadustes ettenähtud juhtumistel.“

Teen ettepaneku § 14. sõnade järjekorda muuta nii, et tuleks „mis edasi antakse posti, telegraafi ja telefoni wõi muul üldtarwitatawal teel, nagu ka ette kandsin.“

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

§ 15. Eestis on kindlustatud õigus pöörduda kaebtusega ja palwetega was-

tawate awalikkude asutuste poole. Pöördumiste kaasas ei tohi käia mingi surweabinõu. Wastawad asutused on kohustatud asjale andma seadusliku käigu.

J. Tõnisson (rhw.): Ma panen ette sõnade „pöörduda“ ja „pöördumiste“ asemele panna „pöörata“ ja „pööramiste.“

Aruandja W. Ernits: „Pöörama“ on aktiivne verb; „pöörduma“ on passiivne. „Pöörduma“ — обращаться.

M. Martna (sd.): Mispärast seda wiisi seletada? Mina ei oska Wene keelt.

Aruandja W. Ernits: „Pöörma“ on — wenden. Seal on tegewus, mis enese kohta käib. Niisugustes sõnades on alati silp „du“: käänma — käänduma, pöörma — pöörduma.

J. Tõnisson (rhw.): Kui meie tõesti tahame kõige uuemaid uuendusi läbi wiia, siis meie tõesti rikume selle lugemise mõnu ära, mis igal inimesel põhiseadust lugedes peab olema. See peab selge ja puhas olema. Kui mõni grammatikus weel hakkab uuendusi looma, muidugi siis ei ole põhjust kõiki neid wastu wõtta akti, mis meil keegi ei ole läbi katsunud. Meie paneme nüüd ülesse nii kuidas räägitakse, kui edaspidi uuendused ellu on wiidud, siis wõib ka neid nii ülesse kirjutada. Praeguse keele tunde järele kõnelewad kõik „pöörata“ — „pööramiste“. Teen ettepaneku neid sõnu § 15. tarwitusele wõtta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

„§ 16. Ei ole tarwis mingisugust eeluba riigiametnikkude kohtulikule wastutusele wõtmiseks.

§ 17. Liikumine ja elukoha muutmine on Eestis waba. Selles wabaduses ei wõi kitsendada ega takistada kedagi muidu kui kohtuwõimude poolt.

Terwishoidlikkel põhjustel wõiwad seda wabadust kitsendada wõi takistada ka teised wõimud wastawais seadustes ettenähtud juhtumistel ja korras.

§ 18. Kõigil Eesti kodanikkudel on õigus awalikku rahu rikkumata koosolekuid pidada sõjariistadeta.

Ühinguisse ja liitudesse koondumine on Eestis waba.

Streigiwabadus on Eestis kindlustatud.

Neid õigusi wõib seadus piirata ainult awaliku julgeoleku huwides.

§ 19. Eestis on kindlustatud wabadus elukutset walida ja ettewõtteid awada ning kasutada põllutöös, kaubanduses, tööstuses, samuti muil majandusaladel. Selles wabaduses ei wõi kedagi kitsendada wõi takistada muidu kui seaduste põhjal ja piirides.

Panen ette selle paragrahwi esimeses lauses sõnade järjekorda muuta nii, nagu ette kandsin, nimelt lause lõpus seiswad sõnad lause etteotsa paigutada, nii et see lause järgmiselt käiks: „Eestis on kindlustatud wabadus elukutset walida jne“

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

„§ 20. Iga Eesti kodanik on waba oma rahwuse määramises. Juhtumistel, mil isiklik määramine mitte wõimalik ei ole, sünnib see seaduses ettenähtud korras.

§ 21. Eesti piirides elawate vähemusrahwuste liikmed wõiwad ellu kutsuda oma rahwuskultuurilistes ja hoolekande huwides sellekohaseid autonoomseid asutusi, niipalju kui nad wastu ei käi riigihuwidele.

§ 22. Neis kohtades, kus elanikkude enamus ei ole Eesti, waid kohaliku vähemusrahwusel, wõib kohaliku omawalitsuse asutustes asjaajamise keeleks olla selle vähemusrahwuse keel, kusjuures igal ühel õigus on tarwitada neis asutustes riigikeelt. Kohalikud omawalitsuse asutused, kus vähemusrahwuse keel tarwitusel, peawad riigikeelt tarwitama läbikäimises riiklikkude asutustega, kui ka nende teiste omawalitsuse asutustega, kus ei ole tarwitusel sama vähemusrahwuse keel.“

Selle paragrahwi teises reas seisab „kohaliku omawalitsuse asutustes“, peaks olema kas „kohalikkude omawalitsuse asutuste“ wõi „kohaliku omawalitsuse asutuste“. Teen ettepaneku sealsewate sõnade asemele „kohalikkude omawalitsuse asutuste“ paigutada.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Ernits** (loeb):

„§ 23. Saksa, Wene ja Rootsi rahwusest kodanikkudel on õigus pöörata riiklikkudesse keskasutustesse kirjalikult oma keeli. Eriseaduses määratakse ligemalt nende rahwuste keelte tarwitamine kohtus ja kohalikkudes riiklikkudes asutustes, kui ka omawalitsuse asutustes.“

Teen ettepaneku selle paragrahwi teise lause sõnade järjekorda muuta nii, kui ette kandsin. Nimelt lause lõpus olewad sõnad selle lause etteotsa paigutada, nii et see lause järgmiselt kõlaks: „Eriseaduses määratakse ligemalt nende rahwuste jne.“

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Ernits** (loeb):

„§ 24. Eraomandus on Eestis igale kodanikule kindlustatud. Ilma omaniku nõusolekuta võib seda wõõrandada ainult üleüldistes huwides seaduste põhjal ja seadustes ettenähtud korras.“

§ 25. Majandusliku elu korraldamine Eestis peab wastama õigluse põhimõttele, mille sihiks on inimesewäärilise ülespidamise kindlustamine sellekohaste seaduste läbi, mis käiwad harimiseks maasaamise, eluaseme- ja töösaamise, samuti emakaitse, töjõukaitse ning nooruse, wanaduse, töowõimetuse wõi õnnestuste puhul tarwiliku toetuse saamise kohta.“

§ 25. kohta teen järgmise paranduse: Sõna „inimesewäärilise“ asemel lugeda „inimwäärilise“ ja wiimase eelmises reas sõna „wanaduse“ asemel lugeda „wanus“.

J. Reintam (rhw.): Siin ei ole mitte otstarbekohane lugeda „wanuse“, waid seda tarwitatakse selles mõttes, nagu Wene keeles „возраст“ ja „wanadus“ oleks siin palju otstarbekohasem.

Juhataja **A. Rei:** Ma panen kumbagi sõna kohta paranduse eriti hääletamisele. Kes on selle poolt, et „inimesewäärilise“ asemel lugeda „inimwäärilise“? (Hääletatakse.) Ette-

panek on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Kes on selle poolt, et sõna „wanaduse“ asemel lugeda „wanuse“. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Aruandja **W. Ernits** (loeb):

„§ 26. Kodanikkude õiguste ja wabaduste üleslugemine eelseiswais §§ (6—24) ei kõrvalda mitte teisi õigusi, mis järgnewad selle põhiseaduse mõttest ehk on temaga kokkukõlas.“

Kodanikkude wabaduse ja põhiõiguste erakorralised kitsendused astuwad jõusse seaduslikus korras kindla tähtjani wäljakuulutatud kaitseseisukorra puhul wastawate seaduste põhjal ja piirides.“

Teen ettepaneku selle paragrahwi esimese lõike lõpp lugeda nii kui ette kandsin, nimelt järgmiselt: „mis järgnewad selle põhiseaduse mõttest, ehk on temaga kokkukõlas.“

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see parandus wastu wõetud.

Aruandja **W. Ernits** (loeb):

III. Rahwast.

§ 27. Riigiwõimu kõrgemaks teostajaks Eestis on rahwas ise oma hääleõiguslikkude kodanikkude näol. Hääleõiguslik on iga kodanik, kes on saanud kakskümmend aastat wanaks ja olnud wahet pidamata vähemalt ühe aasta Eesti kodakondsuses.

K. Wirma (sd.): Miks on siin öeldud „ühe aasta“ ja mitte „üks aasta“.

Aruandja **W. Ernits:** Siin on küsimus mille, aga ei saa mitte sihitaw kääne olla. Siis teeksin ettepaneku teine lause järgmiselt lugeda nagu ette kandsin: „Hääleõiguslik on iga kodanik, kes on saanud 20 aastat wanaks ja olnud wahet pidamata vähemalt ühe aasta Eesti kodakondsuses“.

N. Kann (krst.): Ma ei saa aru, mispärast härra Ernits kõige aja niisuguseid ettepanekuid teeb, sest kui ta tahab järjekindel olla, siis peaks ta igas kohas muutma, aga ta igas kohas ei muuda, waid ainult mõnes kohas. (M. Martna, sd.: Ei tule meelde.)

Aruandja W. Ernits: Siin wõidakse etteheidet teha komisjonile, kuid ükski redaktsioon ei ole lõpulik, kui teie kirjandust olete lugenud.

N. Kann (krst.): Kui meie sedawiisi üksikutes kohtades oleme parandused vastu wõtnud, see ei ole mitte läbiwiidaw, sest mispärast meie siis ühel kohal paranduse läbi wiime ja teisel kohal mitte — nii tuleb paigatud mõte.

Aruandja W. Ernits: Absoluutse järjekindlusega ei saa ühtki asja läbi wiia. (Wahelhüüe: Kas karskust ka?) Siin on wõidud enam-wähem läbi wiia, mõnes kohas ei saa. (Wahelhüüe: Ei saa, see'ep see on.)

Juhataja A. Rei: Komisjoni aruandja on teinud ettepaneku kolmandas reas lugeda „kes on saanud 20. aastat wanaks ja olnud wahet pidamata vähemalt ühe aasta Eesti kodakondsuses“. (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

„§ 28. Hääleõiguslikud ei ole kodanikud: 1) kes seaduslikus korras on tunnistatud nõdra- wõi hullumeelseks ja 2) pimedad, kurtummad ja pillajad, kui nad on eestkostmise all.

Hääleõigusest jäetakse ilma mõned liigid kuritegijaid Riigikogu walimisseaduse põhjal.“

Teen ettepaneku seda paragrahwi 1. punktis järgmiselt lugeda: „kes on tunnistatud seaduslikus korras nõdra- wõi hullumeelseks.“ (Wahelhüüe: Kas „tunnistatud“ wõi „tunnustatud“.) Tunnistatud. 2) „pimedad, kurtummad ja pillajad, kui nad on eestkostmise all“.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

„§ 29. Rahwas teostab riigiwõimu: 1) rahwahääletamise, 2) rahwaalgatamise ja 3) Riigikogu walimise teel.

§ 30. Iga Riigikogu poolt wastuwõetud seadus jääb wälja kuulutamata kahe kuu kestes tema wastuwõtmise päewast arwates, kui seda nõuab kolmas osa Riigikogu seaduslikust koosseisust. Kui

selle aja jooksul kakskümmendwiis tuhat hääleõiguslikku kodanikku nõuawad, et nimetatud seadus rahwale wastuwõtmiseks wõi tagasilükkamiseks ette pandaks, siis oleneb pärastine wäljakuulutus rahwahääletuse tagajärjedest.“

Palun selles paragrahwis järgmised muudatused ette wõtta: „kakskümmendwiis tuhat kodanikku nõuawad“ asemele panna „kakskümmendwiis tuhat kodanikku nõuab“ ja teiseks, wiimast lauset muuta järgmiselt: „et nimetatud seadus pandaks ette rahwale jne“.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja W. Ernits (loeb):

§ 31. Rahwaalgatamise korras on kahekümmewiiel tuhandel hääleõiguslikul kodanikul õigus nõuda, et seadus antaks, muudetakse wõi tunnustatakse maksuwõetaks. Sellekohane nõudmine antakse wäljatõõtatud seaduseelnõuna Riigikogule. Riigikogu wõib eelnõu seadusena wälja anda wõi tagasi lükata. Wiimasel juhtumisel pannakse eelnõu rahwale ette wastuwõtmiseks wõi tagasilükkamiseks rahwahääletamise korras. Tunnustab rahwahääletamisest osawõtjate enamus eelnõu wastuwõetuks, omandab ta seadusliku jõu.

J. Seljamaa (töer.): Ma teen korra kohta ettepaneku praegu redaktsiooni lugemist seisma jätta ja põhiseadus redaktsiooni komisjonile läbiwaatamiseks anda. Nagu nüüd on selgunud, ei lähe ühtegi paragrahwi õigelt mõõda, ilma et komisjoni aruandja wõi saadikud parandusi ei teeks. Juhin weel kord selle peale tähelepanu, et see on üks kõige tähtsamatest seadustest, mis Asutaw Kogu vastu wõtab ja niisugusel paigatud kujul ei tohiks teda mitte wälja anda. Minu ettepanek on see: põhiseaduse redaktsioon komisjoni läbiwaatamiseks ja uueks redigeerimiseks anda.

M. Martna (sd.): Mina toetan seda ettepanekut ainult siis, kui termin lühikese aja peale kindlaks määratakse, sest põhiseadus on niiwõrd tähtis, et tema wastuwõtmisega enam wiivitada ei tohiks. Termin peaks mitte hiljem kui homseks määratud saama.

J. Seljamaa (töer.): Täiendan oma ettepanekut sellekohase terminiga ja

teen pärastpoole, kui järgmise koosoleku aeg määratakse. ettepaneku termin homseks määrata.

M. Martna (sd.): Siin on küsitaw, kas komisjon läbiwaatamisega homseks walmis saab.

J. Seljamaa (töer.): Mina oma ettepaneku põhjenduseks toon ette, et põhiseadus on niiwõrd tähtis, et kui homseks tema läbiwaatamisega hakkama ei saadaks, siis määratagu kas ülehommeks wõi esmaspäewaks.

Aruandja **W. Ernits**: Komisjon saab homseks läbiwaatamisega walmis.

Juhataja **A. Rei**: Rhs. Seljamaa on ettepaneku teinud põhiseadus anduuesti redaktsiooni komisjonile läbiwaatamiseks, tähtpäewaks määrates homse päewa. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Sellega on see päewakorra-punkt läbi.

5. Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Asutawa Kogu rühma ettepanek juhtnööri andmise kohta Wabariigi Walitsusele trükikodade sekwestreerimise asjus.

trükikoja peremeeste wahel teraw wahekord, mida nad ära ei suutnud lahendada, ja mis tol korral pooleli jäi, sest et Wabariigi Walitsus ühe osa trükikodasid ära sekwestreeris, mis möödunud kuu 30-ni kestis, kus nad siis sekwestri alt wabastati. Praegu on seisukord sarnane, et kokkulepet ei ole leitud, ja töölised ei tööta nüüd mitte sugugi, ainult mõned üksikud trükikojad, millel korda on läinud kokku leppida, töötawad edasi. Suuremad trükikojad, mis sekwestri all olid, ei tööta mitte sugugi, mille tagajärjel hulk ajalehti pooles kaustas ilmub, kuna teised hoonis ei ilmu. Need ajalehed, mis pooles kaustas ilmuwad, on käsitsi laotud. Meie ettepanek seisib õieti selles, et walitsuswõim peaks asjale wahele seama. ja oma wahelesegamisega asja ot-

K. Ast (sd.): Asutawa Kogu liikmetel on kahtlemata teada, missugusesse wiletasse ja kahetsemiswäärilisesse seisukorda wiimasel ajal trükitöölised Tallinnas on langenud. Lugu on iseenesest wäga wana. Nimelt aasta tagasi tärkas trükitöölised ja

sustama, kui mitte pikemaks ajaks, siis wahest ehk mõneks kuukski. Täna kuuleme aga, et just täna õhtuks koosoleku kokku kutsutud trükikodade omanikude ja ametiühisuse esitajate wahel, ja et see koosolek õieti lõpulik koosolek on, mille tagajärjed wõib olla rahuldawad saawad. Meie, selle ettepaneku tegijad, leiame, et Asutaw Kogu praegusel silmapilgul juhtnööri andmisega walitsusele asjade käigule ette tõttaks. Sellepärast arwame meie, selle küsimuse üleswõtjad, et otstarbekohane on praegu selle küsimuse arutamist päewakorralt ära wõtta. Wõib olla, et meie täna Wabariigi Walitsusele teatawad juhtnöörid anname, kuid homme selgub, et kokkulepe ometi on leitud, ja nõnda soowimata wahekord tekiks. Sellepärast teeme ettepaneku mitte seda küsimust arutamiselt ära wõtta, waid selle küsimuse arutamine tänasest päewakorrast ära jätta.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

6. Wabariigi Walitsuse liikmete ametisse kinnitamine.

Eilsel koosolekul kujunenud seisukorra järele tegi Asutawa Kogu esimees rühmadele ettepaneku walitsus kokku seada ja esines selle ettepanekuga wiimaks endisele peaministrile Tõnisson'ile, kes ka walitsuse kokkuseadmise oma peale wõttis. Täna teatas härra Tõnisson, et tal korda on läinud walitsust järgmises koosseisus kokku seada. Palun sekretääri teadaanne ette kanda.

Sekretäär H. Raudsepp (loeb): Asutawa Kogu esimehele. Teie ettepaneku peale, Wabariigi Walitsuse kujundamist oma peale wõtta, on mul au Teie läbi Asutawale Kogule esitamiseks ette panna

Wabariigi Walitsuse koosseisu.

Peaminister — Jaan Tõnisson, sennine peaminister, rahwaerakonnast;

wälisminister — Ado Birk, sennine wälisminister, rahwaerakonnast;

siseminister — Karl Einbund, sennine riigikontrolöör, rahwaerakonnast;

sõjaminister — kindral-majoor Aleksander Tõnisson, Wiru wäerinna ülemjuhataja, erapooletu;

rahaminister — Tõnis Wares, sennine rahaministri abi, erapooletu;

tööstus-kaubandusminister — Oskar Wirkhaus, Tartu linnawolinik, rahwaerakonnast;

põllutööminister — August Kerem, maakorralduse peawalitsuse ülem, rahwaerakonnast;

teedeminister — Aleksander Bürger, Tallinna linnanõunik, rahwaerakonnast;

kohtuminister — Jüri Jaakson, sennine kohtuminister, rahwaerakonnast;

töö- ja hoolekandeminister — Adam Bachman, Asutawa Kogu liige, rahwaerakonnast;

toitlusminister — Jaan Kriisa, sennine toitlusminister, rahwaerakonnast;

haridusminister — Friedrich Sauer, gümnaasiumi direktor, erapooletu.

K. Ast (sd.): Et walitsuse koosseis alles nii wiimasel minutil on selgunud, teen ettepaneku 10-minutiline waheaeg määrata, et rühmad selle kohta seisukohta wõiksid wõtta.

Juhataja **A. Rei**: Rhs. Ast on ettepaneku teinud 10-minutiline waheaeg määrata. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Kuulutan 10-minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.35 min.

Pärast waheaega algab koosolek kell 7.45 minutit.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretääri kohal abisekretäär **H. Raudsepp**.

Juhataja **A. Rei**: Koosolek läheb päewakorras edasi.

K. Ast (sd.): Austatud Asutawa Kogu liikmed! Walitsuse kriisi ajal, mis väga pikka aega kestis, iseäranis aga üleilsel istumisel, kus uuesti walitud Wabariigi Walitsus otsekohe pärast walimist oma wolitused maha pani, — selgus lõpulikult, et kodanliste erakondade wahel kokkulepet ei saada. Selle tagajärjel tekkis sarnane olukord, et meie isegi enam ei teadnud, kas riigis walitsust on wõi mitte. Kui hädaohtlik sarnane seisukord on riiklikult, mida see riiklikult

tähendab, saate teie kõik väga hästi aru. Kuid mitte ainult riiklikust seisukohast, waid ka üksikutele ühiskonna kihtidele on sarnane olukord lõpmatu raske ja ähwardab väga halbade tagajärgedega. Eriti tahame meie siin alla kriipsutada, et niisuguse olukorra tagajärjel waesem elanikkude kiht iseäranis rängasti kannatada oleks saanud. Tuletan ainult meelde, missuguses wiletsas seisukorras on meie toitlusasi. Kui nüüd riigi eesotsas ei seisa kindel ja püsiv walitsus, kes wõiks juba ette tulewaks talweks, kui mitte käesolew lõikus külalt hea ei oleks, teisi teid rahwa toitmiseks otsida, siis wastasel korral wõib toitlusasi otse katastroofiliseks muutuda, mille all waesed rahwakihid kõige rohkem kannataksid. Samuti läheks sarnase ebamäärase ja ebatasakaaluta riikliku olukorra juures meie majandus, mis nii-kui-nii nõrk on, weel rohkem sassi, ja kõik see mõjuks kaasa, et elukallidus esimesel kui ka teisel kujul ja üldse kõigi tarbainete peale kohutawat mõju awaldaks. Meie leidsime juba läinud korral sõna wõttes, et sarnane olukord soowitaw ei ole. Kuna meie ise walitsusest osa wõtta ei mõtle, tunnistame ometi, et teatud aktiivsust awaldama peame, ja sellepärast oleme otsustanud, neid otuseid silmas pidades, ettepannud Wabariigi Walitsuse kokkuseade poolt häälendada, — ilma et meie sellega awansina edaspidiseks ajaks uuele walitsusele usaldust kingiksime, ja ilma et meie selle sammuga tulewase walitsuse tegewuse eest wastutust enda kanda wõtaksime. Meie wahekord üksteisega kujuneb edaspidi selle järele, missugused on tulewase walitsuse sammud, missugune meie kokkupuutumine saab olema tulewase walitsuse tegewusega.

J. Seljamaa (töer.): Lugupeetud rahwasaadikud! Tööerakonna rühma nimel on mul au järgmist teatada. Kuna meie härra Tõnisson'i, kui peaministri poliitika wastu eitawa seisukoha oleme wõtnud, kuna meil põhjust ei ole seda seisukohta muuta, ei saa meie ettekanatud walitsuse koosseisu poolt mitte häälendada.

J. Piiskar (is.): Kuna sennine walitsuse poliitika meile küllalt tuttaw on, ja uue walitsuse poolt uut kursi oodata ei ole, siis jääme endisele seisukohale, nagu eelmistel walimistelgi.

Juhataja **A. Rei**: Sennise mooduse järele panen terve koosseade hääletamisele en block. Kes on selle poolt, et walida Wabariigi Walitsus ettekantud koosseades, palun käed üles tõsta? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on Wabariigi Walitsus nimetatud koosseades, nagu sekretäär ette kandis, walitud.

Peaminister **J. Tõnisson**: Austatud rahwasaadikud! Olukord, milles uus walitsus tööle astub, on mitmeti raske. Ülesanded, mis walitsust ootawad, on suured ja kui palju korda läheb neid ülesandeid täita, ei wõi ette öelda. Aga oma kaastööliste nimel wõin öelda, et meie tööd tahame teha, ausasti oma kohust täites Eesti riikluse huwides. Olgu nüüd peale, et rühmade wahel ei saa tarwilikku kooskõla luua, olgugi et selle tagajärjel nii mõndagi teha jääb. meie katsume teha, mis suudame, mis tarwis on meie rahwa ja riigi pärast. Asutawas Kogus tahab uus walitsus esimesel wõimalusel seletusega oma tulewase töökwaa kohta esineda. Kuid juba ette wõin öelda, et uue Wabariigi Walitsuse püüe peab olema mitte rühmapoliitikat ajada, kuigi suurem osa uues walitsuses on rahwaerakonnast pärit. Selle peale waatamata ei tunne see walitsus ennast mitte ühe erakonna ega rühma teenistuses, waid tema seisab rahwa ja riigi teenistuses, ja selles teadmises tahab tema ausas püüdmises leida seda keskteed, mis wõimaldaks meie riigis kõikidele kõige kõrgemat määra selles, mis õigus, ja iga ühe osa on seaduse ja õiguse järele, ilma et hakataks kitsarinnalisi rühmahuwisid taga ajama. Selles lootuses, et Asutaw Kogu oma walimisega niipalju usaldust selle walitsuse wastu toob, et ta meie ausat tahtmist juba ette mitte ei eita, asume tööle ja loodame, et meie oma töö läbi wõidame usalduse ka

umbusklikkudelt. (Käteplaksutamine.)

Juhataja **A. Rei**: Tänane päewakord on läbi; enne koosoleku lõpetamist loeb juhatus oma kohuseks teatada, et on tulnud telegramm 14. juulil sotsialistide-rewolutsionääride kongressi poolt, mille sekretäär ette kannab.

7. Terwitustelegrammi ettekandmine. Sekretäär **H. Raudsepp** (loeb): Eesti piirides elawate sotsialistide-rewolutsionääride partei liikmete kongress terwitab Teie isikus Asutawat Kogu, kui ainust rahwatahtmise awaldatajat. Alati oli ja on Asutaw Kogu üks esimestest ja tähtsamatest lipukirjadest erakondlikus wõitluses rahwa tahtmise wägistajatega, mispärast kongress tunneb iseäralikku rõõmu teda terwitades wabal maal. Juhatus. (Käteplaksutamine pahemal pool ja keskel.)

J. Seljamaa (töer.): Teen ettepaneku järgmine koosolek määrata homme kell 11. Kui põhiseaduse redaktsiooni lugemise juures selgus, et redaktsiooni komisjon homme kindlas redaktsioonis seaduse ette kanda wõib, siis arwan ma, et kohane oleks sel ajal koosolek määrata.

(M. Martna, sd.: Homme kell 5.
J. Järwe, rhw.: Homme kell 1.
J. Seljamaa, töer.: Ühinen. M. Martna, sd.: Ühinen.)

Juhataja **A. Rei**: Panen rhs. Järwe ettepaneku, millega ühinenud rahwasaadikud Martna ja Seljamaa, hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Sellega on järgmine koosolek homme kell 1. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu esimees **A. Rei**.

Abisekretäär **H. Raudsepp**.